

Een **ijsje** van vijf frank

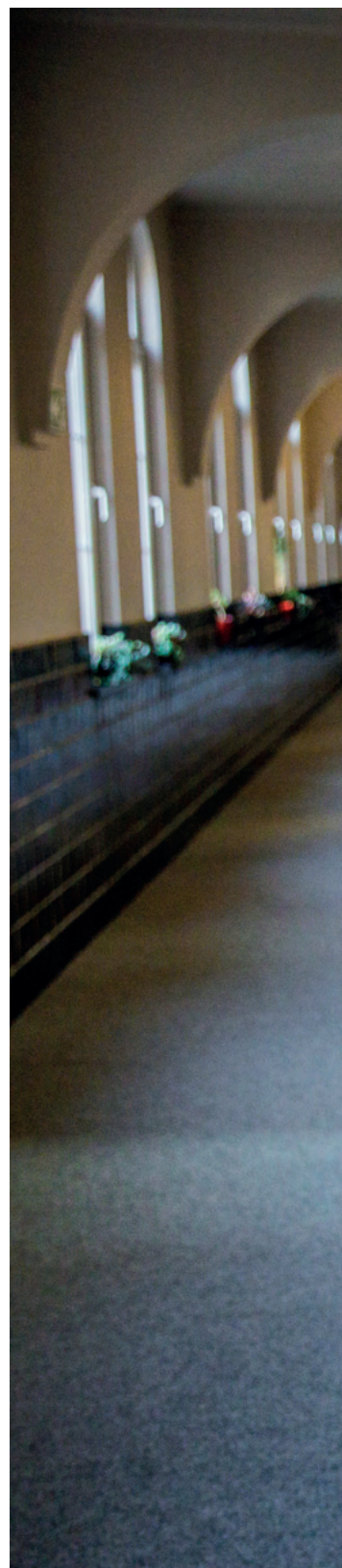
Het Participatiedecreet, dat bijna vijftien jaar geleden werd goedgekeurd, lijkt ten dode opgeschreven te zijn. Minister van Cultuur Jan Jambon wil participatie inschrijven in de andere cultuurdecreten en via die weg de drempels voor "deelnemen en deelhebben" van kansgroepen in "vrijtjidssectoren" slopen. De afgelopen jaren hebben opeenvolgende besparingsrondes het decreet uitgehold. Wat vinden bevoorrechte getuigen van de resultaten van het participatiebeleid, en van de weg die de Vlaamse regering er mee lijkt in te slaan?

/ ELS TIJSKENS is inhoudelijk directeur bij de Rode Antraciet vzw. De Rode Antraciet stimuleert de interactie tussen gedetineerden en de buitenwereld met een groepsaanbod voor sport en cultuur, met en voor de gedetineerden in de gevangenissen van Vlaanderen en Brussel.

"Een gevangenis is niet normaal. De buitenwereld beseft niet wat het afnemen van iemands vrijheid met een mens doet. De vrijheidsberoving is de straf, daarnaast is een menselijke behandeling de beste garantie voor een beperkte detentieschade. Via participatieve projecten proberen we gedetineerden opnieuw verantwoordelijkheid te geven in hun leven omdat dat ook nodig is na de detentie.

Wij werken in alle gevangenissen met een groepsaanbod, omdat dat een extra sociale dimensie toevoegt, naast het beleven van sport en cultuur. Een dimensie die een gedetineerde nodig heeft om terug in die maatschappij te komen. Die gedachte vind je ook terug in het Participatiedecreet.

Het Participatiedecreet lijkt wel van iedereen en van niemand, omdat het zo divers is. Maar ons gaf het initieel vleugels. Door het Participatiedecreet konden we op de lange termijn denken. Je kan veel kritiek hebben op het amalgaam in het decreet, op de uitholling ervan. Maar voor onze doelgroep klopte dat verhaal. Het gaf ons ook de kans onze werking op de kaart te zetten in het penitentiaire landschap in Vlaanderen, Brussel en verder.

Het is bovendien mooi complementair aan het decreet Hulp & Dienstverlening, dat zes domeinen samenbrengt – onderwijs, werk, welzijn, wonen, sport en cultuur – waarvoor je binnen en buiten de gevangenis hulp- en dienstverlening uitbouwt. De bedoeling is om een netwerk rond de gedetineerde te zetten, en zo ervoor te zorgen dat de gedetineerden zo vlug mogelijk terug een leven kunnen opbouwen. Die twee decreten haken voor ons mooi ineen.

Dat intersectorale denken helpt om samenwerkingsmodellen te organiseren en aan een echt netwerk te bouwen. We zijn met De Rode Antraciet de brug met wat buiten de gevangenis bestaat voor sport en cultuur. We geven de gedetineerden zuurstof en halen expertise binnen. Daarnaast willen we dit ook na de detentie bestendigen: hoe kunnen (ex)-gedetineerden hun interesse in sport en cultuur na hun straf verderzetten?

De samenleving investeert op deze manier in deze moeilijke doelgroep. Ook dat zat expliciet in het Participatiedecreet, en dat verwachten we ook in de toekomst. Er is sprake van een overheveling naar Justitie & Handhaving. Die associatie met straf roept natuurlijk een bepaald beeld op waarmee we ons als sport- en cultuuraanbieders moeilijk identificeren tegenover de doelgroep. Wij vertrekken resoluut van het recht op sport en cultuur.

Als je sport en cultuur onderbrengt bij Justitie & Handhaving, dient dit te gebeuren met een stevig kader dat faciliteert en ondersteunt. Onze twee domeinen moeten blijvend betrokken zijn. Daarnaast blijft het importmodel – onze samenwerking met partners uit de buitenwereld – duidelijk op de voorgrond staan.

Misschien biedt een nieuwe constellatie nieuwe mogelijkheden? We hebben een zware besparingsronde gehad in 2019. Met een nieuw beleidskader komt er hopelijk een injectie om de nodige groei en ambities waar te maken. Ons engagement is er alleszins.”

WIM ORIS is artistiek leider van Compagnie Tartaren vzw. Cie Tartaren is een sociaal-artistiek gezelschap dat vanuit cocreatie met kwetsbare en professionele makers kwalitatieve theatervoorstellingen maakt, verspreidt en hierover in gesprek gaat met een divers publiek.

"Aan sociaal-artistiek zit vandaag een negatieve connotatie. Reinhilde Declerck zaliger sprak altijd over artistieksociaal, zonder koppeltaken, omdat het één begrip is. Het is kunstcreatie vanuit een grote sociale betrokkenheid, met professionele en niet-professionele makers.

Wij proberen de vinger aan de pols te houden van wat leeft er in die groep kwetsbare mensen. Waar vinden zij dat het over moet gaan? We ondersteunen hen en helpen hen via kunst hun stem te laten horen en deel te nemen aan het publieke debat. Want ze zitten niet in de raden van bestuur waar beslissingen genomen worden.

Participatieve creatie is heel belangrijk voor de verbreding van je publiek en het betrekken van een snel veranderende samenleving. De politiek kijkt naar cultuur om verbondenheid te creëren, maar het sociaal-artistieke moet nog altijd om zijn plaats vechten, ook na al die jaren.

Toen we voor het eerst in het

Kunstendecreet waren opgenomen, werden we gezien als een bedreiging voor wat de artistieke kwaliteit van het veld heette. Dat wij in dat professionele landschap kunst gingen creëren met uitvoerders die niet opgeleid waren, dat wrong in de sector.

In het volgende Kunstendecreet kwamen die vijf functies er, waaronder participatie. Sinds de regelgeving ze ertoe verplicht nemen de grote huizen dat wel op, maar het is erg lang blijven hangen in publieksparticipatie. Gratis tickets, maar dan boven 'in den bak' of achter een pilaar. Dat is verbeterd, maar het bleef erg paternalistisch: wij zouden hen bijbrengen wat klassieke muziek, of beeldende kunst of repertoiretheater is.

Voor mensen met Vlaamse roots die vanuit hun thuissituatie nooit hebben kennism gemaakt met cultuur of voor mensen met een migratieachtergrond is het nog steeds met de ellebogen werken. Tegelijk is het besef aan het groeien dat participatie meer is dan publieksparticipatie. Huizen huren kunstenaars met ervaring met participatieve projecten in voor projecten. Maar dat is nog geen duurzame participatie, dat maakt geen deel uit van het fundament van die organisatie.

Het is nochtans boeiend om je eigen artistieke expressie te verbreden, te verdiepen, te ver-

rijken met invloeden van buitenaf. Die te omarmen, uit te dagen, ruimte te geven. Niet omdat het moet in een decreet, maar omdat het je raakt en triggert. Dat vraagt van ons een stap. Zijn we daartoe bereid? Ach, die ruimte zal sowieso afgedwongen worden, dat zie je al in Brussel.

Wat is de kern van de zaak? Waarom werkt het vandaag niet? Voor een duurzaam participatief project zijn meer geld en meer personeel nodig terwijl er overal gesnoeid wordt. Het is makkelijk om te zeggen: 'ik geef je vijf frank, ga voor twintig frank ijs kopen'. En als je dan terugkomt met een koekje zeggen ze niet: 'oei, we hadden twintig frank moeten geven'. Nee, ze schrappen gewoon alles! Door voortdurend nieuwe opdrachten te creëren met dezelfde middelen is het participatiebeleid uitgehold. Terwijl het extra deuren en gangen en liften zou moeten installeren zodat de mensen de weg vinden. Het is te vroeg om het Participatiedecreet af te schaffen, het is niet eens volop ingezet."

LUT VANDEN BUVERIE is coördinator bij Welzijnsschakels vzw. Lokale vrijwilligersgroepen van mensen met en zonder armoede-ervaring zetten zich samen in voor een betere samenleving. Welzijnsschakels bestaat uit 200 groepen en bereikt zo meer dan 30.000 mensen in een armoedesituatie.

“Het wordt mensen met armoede-ervaring niet makkelijk gemaakt. De vooroordelen nemen eerder toe dan af. Zowel in lokale netwerken vrijetijdsparticipatie als in de samenleving botsen we op een visie op armoede die uitgaat van individuele schuld. Dat is soms ontmoedigend, er is zo hard ingezet op sensibilisering, maar het lijkt wel vechten tegen de bierkaai voor onze Welzijnsschakels.

Het voordeel van die lokale netwerken rond vrije tijd in het Participatiedecreet is wel dat ze een armoedepartner moeten betrekken. Zonder deze betrokkenheid is er geen Vlaamse financiële tegemoetkoming. Het is een eerste stap in het vermijden van schijnparticipatie. In die zin is het de-

creet een ingangspoort geweest voor heel veel groepen om met de gemeente en de betrokken diensten rond de tafel te zitten.

Die stem van mensen in armoede binnenbrengen was voor ons een cruciaal aspect van dat Participatiedecreet. Een valkuil is wel dat Welzijnsschakels en gemeenten in die lokale netwerken vaak voor het eerst tegenover elkaar zitten. En dat alle frustraties van de verzamelde partners, ook over andere thema's, op tafel komen. Mensen en diensten voelen zich dan aangevallen en de afstand tussen gesprekspartners wordt zo vaak groter.

Door al die verschillende partners samen te zetten, haal je ook verschillende logica's en lexicons en manieren van werken binnen. Mensen in een armoedesituatie een stem geven die telt, vergt ruimte en openheid om op zoek te gaan naar een manier van samenwerken die voor iedereen comfortabel is. Je hebt een externe partner nodig die dat groepsproces begeleidt. Dat vereist extra middelen.

Vrijetijdsparticipatie op gemeentelijk niveau organiseren heeft ook andere nadelen. Wat met kinderen van gescheiden ouders die als ze bij de andere ouder in een andere gemeente verblijven geen activiteiten tegen die voorwaarden kunnen doen? Als er op bovenlokaal niveau gewerkt wordt, is dat makkelijker. Je hebt ook meer aanbod. Maar er zitten ook meer spelers rond de tafel. Worden mensen met armoede-ervaring dan nog voldoende gehoord? Gaan lokale prioriteiten niet verdrinken in dat bovenlokale kader?

Recht op vrije tijd is een sociaal grondrecht. De overheid moet daar haar verantwoordelijkheid nemen. Maar ook aanbieders van cultuur moeten stappen zetten. Want nu zijn het heel vaak nog mensen met armoede-ervaring die hun recht moeten afdwingen. Drempels, dat gaat niet alleen over geld, dat gaat ook over mobiliteitsproblemen of onthaal. Dat gaat ook over welke kleding gevraagd wordt, over welk materiaal je bij je moet hebben. Daar zit nog veel groeipotentieel.”

KATIA SEGERS is sinds 2014 lid van de commissie Cultuur van het Vlaams Parlement. Cultuurparticipatie ligt haar na aan het hart.

Bert Anciaux is in 2008 gestart met het Participatiedecreet voor Cultuur, Jeugd, Sport. Dit decreet zette het deelnemen en deelhebben van kansengroepen centraal. Wat was of is voor jou de grote meerwaarde van dit decreet?

"Cultuurparticipatie is en blijft helaas een zeer ongelijk verdeeld goed, zo blijkt alweer uit de laatste participatiesurvey. Cultuurdeelname is een zaak van vooral hoogopgeleide, witte, iets oudere mensen. Het Participatiedecreet van Bert Anciaux had precies tot doel het streven naar maximale participatie van alle lagen van de bevolking structureel te verankeren. Dat decreet is na 14 jaar zeker aan

een update toe, maar het blijft een belangrijke hefboom voor een belangrijke doelstelling. Het biedt een kader om werk te maken van bredere participatie voor mensen met een lage scholingsgraad, mensen in armoede, mensen met een migratieachtergrond, enzovoort. De projectregeling was een essentiële hefboom."

Minister Jambon gaf eerder al aan dat "participatie" intussen een aandachtspunt is in alle sectordecreten en dat een apart decreet niet meer nodig is. Kan je je hierin vinden?

"De afschaffing van het decreet is zonder meer een slechte zaak. Hiermee zakt participatie hoe dan ook verder weg als beleidsprioriteit en dat is zeer verkeerd. Uiteraard heb ik genoeg vertrouwen in de sector. Hij zal blijven inzetten op de

democratisering van deelname aan cultuur, maar hij verdient ondersteund te worden door het beleid."

Heb je, voor het versterken van de participatie aan cultuur, nog belangrijke aandachtspunten voor de toekomst?

"Wanneer blijkt dat na decennia van cultuurbeleid en cultuurspreidingsbeleid, deelname aan kunst en cultuur een van de meest ongelijk gespreide goederen is, dan moeten we eindelijk gaan naar een structurele aanpak. Voor mij betekent dit dat er een structurele samenwerking tot stand gebracht moet worden tussen onderwijs, mediabeleid en cultuurbeleid. Ik droom ervan dat in een volgende legislatuur deze beleidsdomeinen worden samengebracht." ■

